

Regeringskansliet
Justitiedepartementet
Enheten för processrätt och
domstolsfrågor
103 33 Stockholm

Yttrande över delbetänkandet Om oskuldspresumtionen och rätten att närvara vid rättegången – Genomförande av EU:s oskuldspresumtionsdirektiv (SOU 2017:17)

(Ju2017/01801/DOM)

Riksdagens ombudsmän har beretts tillfälle att lämna synpunkter på ovan nämnt betänkande. Jag får därför föra fram följande:

Oskuldspresumtionen som allmän rättsprincip (kapitel 5)

Oskuldspresumtionen är lagfäst i Sverige genom inkorporeringen av Europakonventionen. Jag delar utredarens uppfattning att det inte är nödvändigt med någon ytterligare författningsreglering för att tillgodose direktivets krav.

Misstänkta och tilltalade får inte framställas som skyldiga (kapitel 6)

Jag delar utredarens uppfattning att artiklarna 4 och 5 inte föranleder behov av några lagstiftningsåtgärder.

Principen om åklagarens bevisbörda och *in dubio pro reo* (kapitel 7)

Principen att bevisbördan åvilar åklagaren är väletablerad i Sverige och följer dessutom av Europakonventionen. Jag delar därför utredarens uppfattning att det inte behövs någon uttrycklig reglering av principen om åklagarens bevisbörda och *in dubio pro reo*. Även den i avsnitt 7.5.4 redovisade regleringen där det förekommer avvikelser får, som utredaren ansett, ses som förenlig med direktivet.

Direktivet föreskriver i artikel 6.1 att principen om åklagarens bevisbörda inte ska inkräkta på en domstols skyldighet att inhämta utredning. Enligt svensk rätt finns det ingen sådan skyldighet för domstolen men väl en möjlighet. Den svenska regleringen måste anses vara förenlig med direktivet.

Rätten att tåga och rätten att inte vittna mot sig själv (kapitel 8)

Jag instämmer med utredaren i att svensk rätt i huvudsak ligger väl i linje med direktivets krav. Jag tillstyrker förslaget till komplettering av 12 § förundersökningskungörelsen (1947:948).

Som utredaren konstaterar på s. 129 är det en komplicerad frågeställning hur rätten att tåga och rätten att inte vittna mot sig själv påverkar myndigheters tidigare åtgärder att begära in uppgifter från enskilda. Utredaren har inte gjort någon fullständig genomgång av hur de svenska myndigheternas utredningsbefogenheter förhåller sig till direktivet i detta hänseende och sannolikt skulle en sådan genomgång bli en för omfattande uppgift för att hinna genomföras i lagstiftningsärendet. Jag utgår från att lagstiftaren kommer att ha frågan i åtanke inför framtiden och jag kan därför med viss tvekan godta utredarens ståndpunkt att några författningsändringar inte är nödvändiga inom ramen för uppdraget.

Artikel 7:5 i direktivet föreskriver att misstänkta och tilltalades utövande av rätten att tåga eller av rätten att inte vittna mot sig själva inte får användas mot dem och inte får betraktas som ett bevis för att de har begått det aktuella brottet. Den svenska regeln i 35 kap. 4 § rättegångsbalken stadgar att om en part underlåter att fullgöra något i rättegången eller att besvara en för utredningen framställd fråga så ska rätten med hänsyn till allt som förekommit pröva vilken verkan som bevis som ska tillmätas partens förhållande. Ordalydelsen i de båda stadgandena leder enligt min mening till slutsatsen att den svenska bestämmelsen, som ger möjlighet att tillmäta den tilltalades tystnad bevisverkan, strider mot direktivet. Utredaren menar däremot att man ska se direktivets bestämmelse i sitt sammanhang och att ledning bör sökas i Europadomstolens praxis enligt vilken den misstänktes eller tilltalades tystnad får tillmätas en viss, om än begränsad, bevisverkan. Direktivet handlar emellertid enligt sin rubrik bl.a. om *förstärkning* av vissa aspekter av oskuldspresumtionen och det ligger enligt min mening närmast till hands att tolka direktivet så att avsikten varit att ge den som utnyttjar sin rätt att tåga ett mer omfattande skydd än vad som följer av Europakonventionen. Frågan bör belysas ytterligare i den fortsatta beredningen.

Rätten att närvara vid rättegången m.m. (kapitel 9)

Jag delar utredarens uppfattning att svensk rätt i stora delar uppfyller direktivets krav. Dock bör, som utredaren föreslagit, möjligheten att avgöra ett mål i den tilltalades utvaro trots att han eller hon inte har delgetts kallelse avskaffas. Jag instämmer med utredaren i att det inte torde leda till att effektiviteten i brottmålshandläggningen försämras i någon påtaglig omfattning.

Kapitlen 10 och 11

Jag instämmer i utredarens överväganden.

Lars Lindström